

Nomada subcornuta

Fältgökbi

Steklar, Bin

NE

NA

LC

DD

NT

VU

EN

CR

RE

Nära hotad (NT)
B2ab(i,ii,iii,iv)

Klass: Insecta (egentliga insekter), **Ordning:** Hymenoptera (steklar), **Familj:** Apidae (långtungebin), **Släkte:** *Nomada* (gökbin), **Art:** *Nomada subcornuta* - fältgökbi (Kirby, 1802) **Synonymer:** *Apis subcornuta* Kirby, 1802

Kännetecken

Längd 10–11 mm. Påtagligt småvuxna individer på närmare 8 mm kan också uppträda. Mellankroppen är svart med två gula eller röda fläckar på skutellen. Övervägande gula (ev. röda) är också vingfjällen, skulderbucklorna samt vanligtvis också ett par fläckar på framryggens framkant. Små individer är ofta mörkare. Bakkroppen är svart med gula teckningar med större eller mindre inslag av rött. Ryggplåt två och tre har stora, vanligtvis relativt brett åtskilda, gula sidofläckar. På efterföljande ryggplåtar förenas de gula sidofälten och bildar kompletta band som på fjärde ryggplåten ibland kan vara smalt avbrutet i mitten. Benen och antennerna är övervägande röda till rödgula. Svarta eller mörkbruna inslag finns framför allt på baklåren samt på ovansidan av antennerna.

Arterna inom det så kallade *Nomada fulvicornis*-komplexet, som *N. subcornuta* tillhör, är mycket variabla med avseende på färgteckning och avvikelser från de ovan angivna karaktärerna förekommer i regel. Någorlunda stabila är följande karaktärsdrag som betraktade i kombination kan bidra till artens identifiering i Norden och särskiljande av honor gentemot det närliggande gullgökbiet *N. fulvicornis*: Antenner från och med tredje segmentet alltid tydligt mörkfärgade på ovansidan. Ryggplåt tre oftast med de gula parfläckarna åtskilda med ett mellanrum motsvarande en tredjedel av ryggplåtens bredd. Ryggplåt 1 med få undantag utan gula parfläckar eller tendens till guldfärgning, endast med ett par mörkröda fält som oftast är tydligt åtskilda i mitten. Flygtiden bör även den tas i beaktande då gullgökbi ofta uppträder tidigare än fältgökbiet, vars normala flygtid är senare delen av juni och framåt. För hanar finns ännu inga fullgoda artskiljande karaktärer.

Utbredning och status

Fältgökbiet tycks i Sverige ha två separata utbredningsområden. Ett sydligt omfattar Skåne, Blekinge, Småland och Öland, samt ett mer nordligt som omfattar de norra delarna av Östergötland samt Mälardalsregionen. Fältgökbi förekommer också mycket sällsynt och lokalt i Norge, Danmark och Finland. Utbredningen i Europa är inte helt klarlagd, genom förväxling med andra närliggande arter och artens något oklara taxonomiska status, men torde omfatta stora delar av Mellan- och Sydeuropa samt Brittiska öarna.

Ekologi

Fältgökbiet är, i likhet med sin värdart, knutet till blomrika sandiga torrängar, örtrika urmegrade åkervallar, trädesåkrar eller sandhedar. Populationerna är ofta individfattiga och tycks fluktuera relativt kraftigt i individantal mellan olika år. Arten är genom sin värdart indirekt beroende av stora sammanhängande örtrika sandmarker som är stabila över tiden. Flygtiden omfattar andra halvan av juni och hela juli samt undantagsvis även början av augusti. Den flyger därmed något senare än den potentiella förväxlingsarten gullgökbi *Nomada fulvicornis*. För den sydsvenska populationen förefaller sotsandbi *Andrena nigrospina* vara den huvudsakliga värdarten medan Svealandspopulationen, genom avsaknad av sotsandbi, av allt att döma nyttjar en annan, ännu okänd värdart. Generellt har den stora variationen beträffande val av värdart inom arterna tillhörande *N. fulvicornis*-komplexet genererat en hel del uppgifter utan vetenskaplig grund och man kan inte utesluta att flera av de ekologiska former som idag uppträder kan komma att visa sig vara goda arter. Som exempel kan nämnas att vissa individer bestämda som *N. subcornuta* från högklassiga sandmarker i östra Skåne, väl överensstämmer med den form av *N. fulvicornis* som i Storbritannien kopplas till rapssandbi *Andrena bimaculata*.

Hot

Fältgökbiet är en art som historiskt troligen, genom sin värdart, haft en stark koppling till blomrika, sandiga torrängar i det småskaliga skogslandskapet och den missgynnas troligen starkt av övergödning, storskalighet och andra processer som vi förknippar med moderniseringen av det svenska jordbruket. Förekomsterna i täktmiljöer och på militära övningsområden hotas av förändrad markanvändning som resulterar i igenväxning av artens livsmiljöer. Beläggning med bergkross på skogsbilvägar, vägsränningar och andra öppna sandmiljöer förintar på ett effektivt sätt värdartens möjlighet att anlägga sitt bo och bidrar på så sätt till fältgökbiets utslagning.

Åtgärder

Åtgärder för att gynna fältgökbiet inbegriper insatser som syftar till att öka andelen blomrik torräng och därmed värdarternas population inom artens förekomstområden. I de fall arten förekommer på eller i anslutning till militära skjutfält eller täkter bör lokal personal informeras om artens förekomst och dess miljökrav.

Övrigt

Fältgökbiets artstatus har varit omtvistad och arten har tidigare betraktats som en underart eller form av *Nomada fulvicornis*. Nyligen genomförda DNA-analyser på nordiskt material inom populationer knutna till sotsandbi visar dock otvetydigt att det rör sig om en genetiskt väl definierad art.

Litteratur

Falk S. J. 2004. The form of *Nomada fulvicornis* F. (Hymenoptera Apidae) associated with the mining bee *Andrena nigrospina* Thomson. *British Journal of Entomological Natural History* 17.

Falk, S. 2015. *Field guide to the Bees of Great Britain and Ireland*. Bloomsbury, London.

Johansson, N. 2014. *Vildbin och andra skyddsvärda insekter på sandmarker utmed Nybroåsen*. Länsstyrelsen i Kalmar län 2014:15.

Jukes, A. (2009). *Andrena nigrospina - Ecology and conservation of a Red Data Book solitary bee*. Report for: Staffordshire Wildlife Trust (SWT).

Karlsson, T. 2008. *Gaddsteklar i Östergötland - inventering i sand- och grusmiljöer 2002-2007, samt övriga fynd i Östergötlands län*. Länsstyrelsen Östergötland, rapport 2008:9.

Scheuchl, E. (2000). *Illustrierte Bestimmungstabellen der Wildbienen Deutschlands und Österreichs*. Band 1. Schlüssel der gattungen und der Arten der familie Anthophoridae. 2:a upplagan, Velden. 158 pp.

Författare

Niklas Johansson 2015. Björn Cederberg 2016.